

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 93/2021-26

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Rastislava Kaššáka a sudcov Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a Miloša Maďara v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky obchodnej spoločnosti **KALDO-FINANC s. r. o.**, Pekárska 160/14, Trnava, IČO 47 448 652, zastúpenej advokátkou Mgr. Mariannou Paulíkovou, Karloveské rameno 8/A, Bratislava, proti uzneseniu Okresného súdu Trnava č. k. 17 C 28/2019-81 z 2. novembra 2020 takto

r o z h o d o l :

Ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 20. januára 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Napadnuté uznesenie navrhuje zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie.

2. Uznesením č. k. I. ÚS 91/2021 z 10. marca 2021 ústavný súd čiastočne prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie, zohľadniac súčasný postoj prezentovaný Európskym súdom pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v kontexte rozhodovacej činnosti ústavného súdu v tzv. bagateľných veciach (rozhodnutie ESLP vo veci Kľačanová proti Slovenskej republiky, č. 8394/13, rozsudok z 27. 11. 2018), v zmysle ktorého tzv. bagateľnosť veci (predmetu konania) nemôže byť jediným a nosným dôvodom odmietnutia ústavnej sťažnosti (I. ÚS 247/2019), a nie je tomu tak ani v tomto prípade.

3. Ústavná sťažnosť sťažovateľky smeruje proti rozhodnutiu o výške trov konania, ktorým okresný súd zaviazal žalobkyňu k povinnosti nahradiť úspešnej sťažovateľke trovy konania vo výške 204,43 eur. Predmetom konania bolo určenie neplatnosti kúpnej zmluvy týkajúcej sa nehnuteľnosti. Pri stanovení základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby okresný súd aplikoval § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v platnom znení (ďalej len „vyhláška“), pretože podľa jeho názoru išlo o spor, v ktorom nebolo možné vyjadriť hodnotu veci, resp. práva v peniazoch.

II.

Argumentácia sťažovateľky

4. Sťažovateľka pred ústavným súdom namieta, že okresný súd porušil jej práva, pretože v napadnutom uznesení nereaguje na jej argumenty, ktoré predostrela v sťažnosti proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka, v dôsledku čoho napadnuté uznesenie nedostatočne odôvodnil. Okresný súd podľa jej názoru nesprávne aplikoval a interpretoval príslušné ustanovenia vyhlášky, čím poprel jej účel a zmysel. Je presvedčená o tom, že hodnotu sporu je možné vyjadriť v peniazoch, a preto bolo na mieste aplikovať v danej veci § 10 ods. 1 vyhlášky. Argumentuje tým, že v prípade určovacej žaloby je potrebné pri rozhodovaní o náhrade trov konania vysporiadať sa so skutočným predmetom konania, teda s tým, aké účinky bude mať pre strany sporu meritórne rozhodnutie súdu. V jej prípade sa viedol spor o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy, ktorej predmetom bola nehnuteľnosť a jej kúpna cena bola stanovená v kúpnej zmluve. Výsledkom konania malo byť navrátenie vlastníckeho práva k veci s reálnou hodnotou, pričom v dôsledku vyhovujúceho výroku súdu by došlo k obnoveniu pôvodného stavu v katastri nehnuteľností, t. j. k priznaniu vlastníckeho práva pôvodnému vlastníkovi. Okrem toho jej mal okresný súd priznať aj náhradu trov konania za úkon právnej služby spočívajúci v podaní návrhu na vydanie neodkladného opatrenia.

5. Napadnuté uznesenie priznávajúce sťažovateľke nárok na náhradu trov konania v nesprávnej (nižšej) výške má podľa názoru sťažovateľky svojimi dôsledkami dosah i na jej majetkovú sféru, pretože ústavná ochrana základného práva na vlastníctvo sa vzťahuje nielen na majetok existujúci, ale aj na majetok, vo vzťahu ku ktorému patrí subjektívna nádej na jeho nadobudnutie.

III.

Vyjadrenie krajského súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Okresný súd vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti poukázal na odôvodnenie napadnutého uznesenia a zotrval na jeho správnosti. Predmetom konania totiž nebola samotná nehnuteľnosť ale právny úkon – určenie neplatnosti kúpnej zmluvy, a jeho hodnotu nemožno vyjadriť v peniazoch. V tejto súvislosti poukázal na uznesenie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 650/2016, v zmysle ktorého v konaní o určenie neplatnosti právneho úkonu je predmet konania neoceniteľný peniazmi. Za úkon právnej služby (návrh na vydanie neodkladného opatrenia) okresný súd nepriznal sťažovateľke náhradu trov konania, pretože jej návrh bol zamietnutý. Sťažovateľka bola v tejto časti sporu neúspešná, a teda ho nemožno považovať za účelne vynaložený výdavok v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

7. Zúčastnená osoba, ktorou je [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] svoju možnosť vyjadriť sa k ústavnej sťažnosti nevyužila.

III.3. Replika sťažovateľky:

8. Sťažovateľka vo svojej replike, poukazujúc na nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 176/2017, uviedla, že nie je možné vychádzať z názoru, že vždy keď je predmetom konania určenie neplatnosti zmluvy, nemožno tento predmet oceniť peniazmi. V každom konkrétnom prípade je potrebné skúmať, či možno predmet právneho úkonu oceniť a v závislosti na tom stanoviť aj výšku náhrady trov konania. V prípade kúpnej zmluvy dochádza k prevodu vlastníckeho práva a vec, ktorá je jej predmetom, je spravidla oceníteľná. Sťažovateľka opätovne zdôraznila, že v napadnutom uznesení absentujú dôvody, pre ktoré by nebolo možné predmet plnenia oceniť, čo zakladá jeho arbitrárnosť.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

9. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdenie sťažovateľky, že okresný súd pri rozhodovaní o výške trov konania aplikoval nesprávnu právnu normu, pretože v jej veci išlo o konanie, ktorého predmet bol oceníteľný peniazmi, a teda opodstatňoval použitie § 10 ods. 1 vyhlášky.

10. Ústavný súd v súlade so svojou stabilnou judikatúrou v prvom rade poukazuje na skutočnosť, že rozhodovanie o náhrade trov konania je integrálnou súčasťou súdneho konania, a preto všeobecný súd pri poskytovaní súdnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru môže rozhodnutím, ako aj postupom predchádzajúcim jeho vydaniu, ktorý nie je v súlade so zákonom (čl. 46 ods. 4 a čl. 51 ods. 1 ústavy), porušiť základné právo účastníka konania na súdnu ochranu, resp. jeho právo na spravodlivé súdne konanie (m. m. II. ÚS 56/05, rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z 23. 9. 1997, Robins proti Spojenému kráľovstvu Veľkej Británie a Severného Írska).

11. V prípadoch, keď sťažovatelia namietajú porušenie svojich ústavou, resp. dohovorom zaručených práv rozhodnutím všeobecného súdu týkajúcim sa náhrady trov konania, je však ústavný súd (aj vo svojej doterajšej judikatúre) zdržanlivý, vychádzajúc z toho, že problematika trov konania má vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi akcesorickú povahu, a preto k zrušeniu napadnutého výroku o trovách konania pristupuje iba výnimočne (porovnaj m. m. IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011, IV. ÚS 583/2018). To však ale neznamená, že takýmito rozhodnutiami by nemohlo dôjsť k porušeniu práv sťažovateľov. Otázka náhrady trov konania dosahuje ústavnoprávnu dimenziu len vtedy, pokiaľ by bol v procese interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení všeobecne záväzného právneho predpisu zo strany všeobecného súdu obsiahnutý prvok svojvôle alebo extrémny rozpor s princípom spravodlivosti (napr. v dôsledku prepiateho formalizmu), či celkom nedostatočného odôvodnenia vydaného rozhodnutia.

12. V súvislosti s vymedzeným predmetom ústavnej sťažnosti považuje ústavný súd za potrebné zvýrazniť, že vyhláška rozlišuje, kedy je predmet právnej služby, o ktorom prebieha civilný proces, ocniteľný (vyjadriteľný) v peniazoch (§ 10 ods. 2 vyhlášky) a kedy tomu tak nie je (§ 11 ods. 1 vyhlášky). Zásadný význam má otázka, ktoré z dvoch možných ustanovení vyhlášky pre výpočet základnej sadzby tarifnej odmeny advokáta aplikovať v konkrétnej veci.

13. Ústavný súd si je vedomý toho, že rozhodovanie všeobecných súdov v otázke ocniteľnosti predmetu sporu pre účely výpočtu trov právneho zastúpenia je pestré a všeobecné súdy podobné situácie posudzujú rozdielne, zvlášť pokiaľ ide o určovacie žaloby. Za peniazmi ocniteľný predmet konania sú považované spory, v ktorých ide o určenie vlastníckeho práva k veci (II. ÚS 478/2014, I. ÚS 119/2012). Naopak, za peniazmi neocniteľný predmet konania sa považujú napríklad konania o určenie neplatnosti právneho úkonu (3 M Cdo 9/2009, 2 M Cdo 8/2009), konania o určenie neplatnosti zmluvy o postúpení pohľadávok (1 Obdo V 43/2011) alebo incidenčné konania (1 M Obdo V 17/2006, 5 Obo 48/2014, porovnaj tiež III. ÚS 534/2011).

14. Z dosiaľ uvedenej pestrej judikatúry všeobecných súdov v otázke ocniteľnosti predmetu konania na účely určenia tarifnej hodnoty veci vyplýva, že vždy je potrebné vychádzať z konkrétnych okolností každej jednotlivéj veci. Napriek tomu, že ústavnému súdu ako nezávislému orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) neprislúcha zjednocovať judikatúru všeobecných súdov (I. ÚS 290/2010, III. ÚS 551/2012), musel sa už viackrát vyjadriť k aplikácii § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky má rozhodujúci význam najmä v ňom uvedené slovné spojenie „ak nie je možné vyjadriť hodnotu veci alebo práva v peniazoch“. Vyjadriť hodnotu predovšetkým znamená vysporiadať sa so skutočným obsahom predmetu konania, t. j. s tým, aké účinky má pre účastníkov (resp. strany sporu) meritórne rozhodnutie súdu v tomto konaní, resp. aký vplyv má na zmenu hmotnoprávneho postavenia účastníkov tohto konania (II. ÚS 492/2013, IV. ÚS 187/2018, I. ÚS 92/2020, I. ÚS 111/2020), tak ako na to správne poukazovala i sťažovateľka. Paušálna aplikácia § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky s poukazom na to, že ide o určovaciu žalobu a hodnotu právneho úkonu, ktorého neplatnosti sa strana sporu domáha, nie je možné vyjadriť v peniazoch, bez toho, aby sa rozlíšilo, čo reálne tvorí predmet sporu, neobstojí.

15. V tomto kontexte je pri vyčíslení trov konania pri určovacích sporoch potrebné rozlišovať dve kategórie. Do prvej kategórie patria spory, ktorých predmetom je definitívne určenie a výsledkom je rozsudok, ktorého účinkom je nadobudnutie konkrétnej (peniazmi ocniteľnej) hodnoty. Ak napríklad žalobca uspeje v spore o určenie vlastníckeho práva, nehnuteľnosť je definitívne katastrálne zaevidovaná ako jeho majetok, a preto je úplne opodstatnené, aby sa za tarifnú hodnotu veci považovala cena, resp. hodnota nehnuteľnosti. Druhú kategóriu tvoria spory, ktorých predmetom nie je definitívne určenie, ale určenie *quasi* prejudiciálne – na účely vysporiadania iného právneho vzťahu. Pôjde o určovacie spory, ktorých výsledkom nebude konečná súdna ochrana, ale na účel dosiahnutia jej definitívneho hmatateľného účinku sa nárok musí žalovať samostatne zo zákonných dôvodov. V týchto prípadoch nie je možné hodnotu predmetu sporu vyjadriť v peniazoch, čo opodstatňuje aplikáciu § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky.

16. Vo veci sťažovateľky išlo o špecifickú situáciu v tom, že žalobkyňa nebola účastníkom kúpnej zmluvy, o ktorej platnosti sa viedol spor. Podanou žalobou sa žalobkyňa domáhala určenia, že kúpna zmluva uzatvorená medzi jej tetou [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ako žalovanou 2) a sťažovateľkou (ako žalovanou 1), je neplatná, pretože na takýto právny úkon nebola žalovaná 2 spôsobilá. V danom prípade je dôvodná pochybnosť o tom, či žalobkyňa bola nositeľom

hmotnoprávneho nároku, ochrany ktorého sa domáhala formou žaloby (z dôvodu nedostatku aktívnej legitimácie žalobkyne bol zamietnutý i jej návrh na nariadenie neodkladného opatrenia, pozn.). Keďže žalobkyňa vzala svoju žalobu späť, skôr než sa začalo predbežné prejednanie sporu alebo pojednávanie, okresný súd konanie zastavil.

17. S ohľadom na uvedené považoval ústavný súd vo vzťahu k rozhodnutiu o trovách konania za relevantné, že aj v prípade, ak by bola žalobkyňa v spore (teoreticky) úspešná, nebolo by jej priznané právo (vlastnícke právo k nehnuteľnosti), hodnota ktorého je vyjadriteľná v peniazoch; nezískala by majetkovú hodnotu vyjadrenú v kúpnej cene predmetnej nehnuteľnosti, o ktorej sa viedol spor. Vzhľadom na obsah žaloby by nemohla byť výsledkom predmetného konania zmena vlastníckeho práva k nehnuteľnosti v prospech sťažovateľky, a to ani v prípade, ak by konajúce súdy identifikovali naliehavý právny záujem na požadovanom určení a prípadne by vyhovelí žalobe. Inými slovami, podanou žalobou sa nemalo (a ani nemohlo) sťažovateľke priznať právo, hodnota ktorého je vyjadriteľná v peniazoch.

18. Pre porovnanie, predmetom konania v náleze uvádzanom sťažovateľkou (sp. zn. I. ÚS 176/2017 z 31. mája 2017) bolo určenie neplatnosti zmluvy o prevode nehnuteľnosti, keď by v prípade úspechu žalobcu došlo k obnoveniu stavu pred právnym úkonom (vyznačenie právneho vzťahu v katastri nehnuteľností, pozn.) a žalobca by mal určené vlastnícke právo k predmetnej nehnuteľnosti. Išlo teda o žalobu o určenie vlastníckeho práva, ktorej predmet je vždy oceneniteľný peniazmi a opodstatňuje aplikáciu § 10 ods. 1 a 2 vyhlášky.

19. O taký prípad však vzhľadom na špecifikum veci spočívajúce v účastníkoch spornej zmluvy v prípade sťažovateľky nešlo. Z hľadiska účinkov meritórneho rozhodnutia na strany sporu by sa právne postavenie žalobkyne nezmenilo, či už by všeobecné súdy rozhodli kladne alebo záporne.

20. Preto záver okresného súdu o tom, že v danej veci išlo vyslovene „iba“ o právny úkon, ktorého hodnotu nemožno vyjadriť v peniazoch, sa javí ústavnému súdu ako priliehavejší popísanej špecifickej situácii a zakladá ústavnú akceptovateľnosť jej riešenia prostredníctvom aplikácie § 11 ods. 1 písm. a) pri rozhodovaní o výške trov konania.

21. Ústavný súd pripúšťa, že okresný súd mohol v rámci odôvodnenia napadnutého uznesenia venovať i viac priestoru na ozrejenie svojich myšlienkových pochodov, napriek tomu sa však nedomnieva, že by okresný súd rezignoval na svoju povinnosť odôvodniť prijaté rozhodnutie tak, aby bolo dostatočným podkladom na výrok, ktorým určil výšku náhrady trov konania. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia (v spojení s uznesením vyššieho súdneho úradníka) je evidentné, ako okresný súd dospel k určeniu tarifnej hodnoty veci a následne aj k výpočtu základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby. Preto možno uzavrieť, že vo vzťahu k metodike výpočtu trov konania okresný súd zodpovedal všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, ktorej sa sťažovateľka pred ním v súvislosti s trovami konania domáhala prostredníctvom sťažnosti.

22. Pokiaľ ide o úkon právnej služby (návrh na nariadenie neodkladného opatrenia podaný sťažovateľkou), za ktorý okresný súd nepriznal sťažovateľke náhradu trov konania, je potrebné uviesť, že tento záver vychádza z neúspechu sťažovateľky, a teda i neúčelnosti vykonania tohto úkonu. Okresný súd dospel k tomuto záveru po dôslednom vyhodnotení okolností veci, prihliadajúc na podstatu a účel vo veci aplikovaných právnych noriem upravujúcich problematiku trov konania, a preto ústavný súd nemá dôvod doň zasiahnuť.

23. Pretože v danom prípade okresný súd pri svojom rozhodovaní nevybočil z existujúceho rámca platných a účinných právnych predpisov a svoje závery primeraným spôsobom odôvodnil, ústavný súd dospel k záveru, že sťažovateľkou uplatnené námietky spochybňujúce ústavnú akceptovateľnosť napadnutého uznesenia nemajú opodstatnenie, a preto jej ústavnej sťažnosti v tejto časti nevyhoveli (§ 133 ods. 1 *a contrario* zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

24. Dôsledkom napadnutého uznesenia okresného súdu (zo subjektívneho hľadiska) je stav, keď sťažovateľke je priznané právo na náhradu trov konania v nižšej výške, než jej podľa vlastného názoru patrilo. Vzhľadom na ústavnú udržateľnosť právnych záverov okresného súdu nemožno z objektívneho hľadiska uvedený právny stav považovať za porušenie základného práva sťažovateľky podľa čl. 20 ods. 1 ústavy. Keďže je evidentné, že vyslovenie porušenia tohto práva bolo v okolnostiach danej veci podmienené zistením porušenia práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivý proces, k čomu nedošlo, ústavný súd nemohol vyhovieť ani tejto časti ústavnej sťažnosti.

25. V závere dáva ústavný súd do pozornosti, že napriek svojej striktnnej požiadavke dôsledného uplatňovania princípu právnej istoty (m. m. PL. ÚS 36/95), ktorého súčasťou je tiež požiadavka, aby sa na určitú právne relevantnú otázku pri opakovaní v rovnakých podmienkach dala rovnaká odpoveď (m. m. I. ÚS 87/93, PL. ÚS 16/95 a II. ÚS 80/99), je rozdielna judikatúra v skutkovo rovnakých, prípadne podobných veciach, prirodzenou súčasťou každého vnútroštátneho súdneho systému, ktorý nie je založený na precedensoch ako prameňoch práva (k tomu aj rozsudok ESĽP Beian v. Rumunsko zo 6. 12. 2007). Rozdiely v súdnych rozhodnutiach sú prirodzene obsiahnuté v každom súdnom systéme, ktorý je založený na existencii viacerých nižších súdov s obmedzenou územnou pôsobnosťou a usmerňovať tieto protirečivé rozhodnutia je predovšetkým úlohou najvyššej súdnej inštalácie – t. j. Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

26. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 19. mája 2021

Rastislav Kaššák
predseda senátu